

HZ. ALİ'NİN, OĞLU MUHAMMED B. HANEFİYYE'YE ÖĞÜTLERİ*

ALI'S ADVICE TO HIS SON MUHAMMED HANEFİYYE

Turgut KOÇOĞLU**

Öz

İçeriği, tertip usulü, tertip amacı, dili gibi yönleriyle çok çeşitli olan mecmûalar; Türk edebiyatı ve kültürünün gizli hazinesi gibidir. Gün yüzüne çıkmamış pek çok bilgi, belge, eser, bu mecmûaların sayfalarında saklanmaktadır. Mecmûalar incelendikçe, bu hazineler, ilim âlemine kazandırılmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Koleksiyonu'nda OE Yz 0786 05 demirbaş numarasıyla kayıtlı ve dinî-tasavvufî amaçla tertip edilmiş bir mecmûa içerisinde, yaptığımız katalog taramalarına göre başka kaynaklarda bulunmayan iki risâle vardır. Bunlardan birisi, “İmâm ‘Alî Kerremallahu vechehu Hzretlerinin Maḥdūmları Cenâb-ı Hanîfiyye’ye Nasâyiḥ-i Celîlesi” başlıklı risâledir. Hz. Ali'nin, oğlu Muhammed b. Hanefiyye'ye nasihatlerinin bulunduğu bu risâle, yedi varaktan oluşmaktadır. Samimi bir üslûbun ve bir babanın evladına sevgi ve şefkatinin büyüklüğünü gösteren hitapların olduğu nasihatlerin kaynağına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Mecmûayı Şubat 1902'de istinsah eden Cemâleddin b. Ali adlı mürettib, nasihatleri *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde çalışan Derviş Ahmed Bey elinden aldığını bildirir. Mensur bir pend-nâme veya nasihat-nâme diyebileceğimiz bu risâledeki öğütlerin kaynağı ve sıhhati daha kapsamlı bir çalışmayı gerektirdiği için bu yazıda, nasihatlerin metni transkribe edilip kelimelerin metin bağlamı anlamına sadık kalmaya çalışarak birebir dil içi çevirisi yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: nasihat, Hz. Ali, Muhammed b. Hanefî, pend-nâme, mecmûa

Abstract

Mecmûas are a secret treasure of Turkish culture and literature for a wide variety of aspects such as content, method of arrangement, purpose of arrangement, and language. Great deals of information, documents, works, which have not revealed yet, are kept on the pages of these mecmûas. As the mecmûas are examined, they are introduced to scientific world. According to the catalog scans we made, there are two papers in Istanbul Metropolitan Municipality Ataturk Library, Osman Ergin Collection, registered in OE Yz 0786 05 inventory number and arranged for a religious-mystical purpose, which currently cannot be found in other sources. One of them is the article entitled “İmâm ‘Alî Kerremallâhu vechehu Hzretlerinin Maḥdūmları Cenâb-ı Hanîfiyye’ye Nasâyiḥ-i Celîlesi”. The work consists of seven pages. It contains Ali's advice to his son Muhammad b. Hanafiyya. The work is written in an intimate style. In the work, there are appeals that fulfill the grandeur of a father's love. There is no information about the source of the advice. The author wrote the mecmûa in February 1902. The author received advice from Ahmet Bey, who worked on the *Tercümân-ı Hakikat* journal. Since they require a detailed investigation, the origin and correctness of the advice are not among the aims of the present study. Instead, the texts of the advices were transcribed and attempted to be interlaboratory by trying to remain faithful to the textual meaning of the words in this article.

Key Words: advice, Hz. Ali, Muhammed b. Hanefî, pend-nâme, mecmua

* Makalenin Geliş Tarihi: 19.09.2017, Kabul Tarihi: 24.10.2017

** Doç.Dr. Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, kocogluturgut@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0001-5144-3854.

1. Giriş

Türk edebiyatının saklı hazinesi diyebileceğimiz mecmûalar, gün yüzüne çıkmamış şair-şiir, yazar-eser veya edebiyat tarihiyle ilgili bilgileri ihtiva etmesi cihetiyle önem arz etmektedir. Hatta müstakil nüshaları bulunan bazı eserlerin, belli amaçlarla derlenmiş mecmuâlar içerisinde ayrıca yer aldığı dikkat çekmektedir. Mecmûalar; Türk edebiyatı, tarihi, kültürü ve medeniyetine dair çalışmalara ciddi anlamda kaynaklık etmektedir ve bu sebeple son zamanlarda mecmûalara dair önemli çalışma ve projeler yürütülmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Koleksiyonu'nda OE Yz 0786 05 demirbaş numarasıyla kayıtlı ve dinî-tasavvufî amaçla tertip edilmiş bir mecmûa içerisinde muhtelif varak sayılarında beş eser vardır. Bunlardan üçü, müellifi bilinen ve müstakil nüshaları da olan eserlerdir. Diğer ikisinin ise yaptığımız katalog taramalarında başka bir nüshasına rastlanmamıştır.

Mecmûanın 33b-40b varakları arasında “İmâm ‘Alî Kerremallâhu vechehu Hazretlerinin Maḥdūmları Cenâb-ı Hanîfiyye’ye Nasâyiḥ-i Celîlesi” başlığıyla Türkçe bir bölüm bulunmaktadır. Bu nasihatlerin asıl kaynağı ile ilgili mecmûada herhangi bir bilgi yer almamakla beraber, kendisini Nakşî ve Kâdirî dervişi olarak tanıtan, mecmûa mürettibi Cemâleddin bin Ali, Hz. Ali’ye ait olduğu belirtilen nasihatleri kimden aldığına dair şu cümleyi kaydetmiştir: “Tercümân-ı Haḳîkat”den Dervîş Ahmed Beg elinden aḥz”¹. Buradan anlaşıldığı kadarıyla mürettib, bu nasihatleri, 1878-1921 yıllarında faaliyet gösteren *Tercümân-ı Hakikat* gazetesi yazar ya da çalışanlarından Dervîş Ahmed Bey’den almıştır. Mürettibin bu bölümü yazdığı tarih 25 Şevvâl 1319 (4 Şubat 1902)’dir. Söz konusu nasihatler, ayrıca *Tercümân-ı Hakikat*’te yayımlanmış mıdır, yayımlanmamış mıdır? Sorusunun cevabına ulaşmak kapsamlı ve uzun soluklu bir araştırmayı gerektirmektedir.

Mecmûadaki nasihatler, Arapça veya Farsça müstakil bir eserden tercüme midir, Hz. Ali’ye atfedilen sözlerden derleme midir ya da oğlu Muhammed b. Hanefiyye vasıtasıyla nakil midir? Bu sorulara dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Nasihatlerin, gerçekten Hz. Ali’ye ait olup olmadığı ise ayrıntılı ve ayrı bir inceleme konusudur. Hz. Ali’nin, bu nasihatleri, oğullarından özellikle Muhammed b. Hanefiyye’ye vermesi, eserin kaynak ve sıhhatini inceleme noktasında onu daha özel bir hâle getirmektedir. Hz. Ali’nin, oğulları Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Muhammed bin Hanefiyye’ye nasihatler verip tavsiyede bulunduğunu kaynaklar bildirmektedir. “Hz. Ali, vefatından önce oğlu Muhammed b. el-Hanefiyye’yi de yanına çağırır ve ona da bazı tavsiyelerin yanında kardeşleri Hasan ve Hüseyin hakkında iyilikte bulunması, onlara saygı göstermesi ve faziletlerini bilmesini ister. Tekrar Hasan ve Hüseyin’e yönelir ve onlardan da kardeşleri hakkında hayırlı olmalarını, kendisinin onu sevdiğini, onların da kardeşlerini sevmelerini ister.” (Aktaran Dalkıran, 2004: 141-142) Bu risâlede de Hz. Ali, oğlu Muhammed b. Hanefiyye’ye niçin öğüt verdiğini şöyle ifade eder:

“Kurretü'l-'ayn iftiḥārım! Feyyāz-ı Kerīm seni ḥadd-i rūṣde īṣāl itdi. Ben ise vehn ü inḥitāta meyyālim. Binā'en'aleyh südmend olacaḡ naṣāyiḥe mübādereti muḡteẓi gördüm.”² (Gözümün nuru, övüncüm! Allah, seni doğruyu yanlışı ayırt edecek çağa ulaştırdı. Ben ise, takatten düşüp ihtiyarlığa yüz tuttum. Bu sebeple faydası olacak öğütleri, hemen vermeyi gerekli gördüm.)

Hakkında fazla bilgi bulunmayan Muhammed b. Hanefiyye, Hz. Ali'nin, Havle bint Cafer adlı hanımından olan çocuğudur. Hicretin 16. yılında (M.637) dünyaya gelmiştir. Tam adı Muhammed b. Ali b. Ebi Tâlib el-Hâşimî Ebu'l-Kasım el-Medenî'dir. Ancak daha çok İbnü'l-Hanefiyye veya Muhammed b. Hanefiyye adıyla tanınmaktadır. Hz. Ali, halife seçildiğinde 20 yaşlarında olan Ebu'l-Hanefiyye, Cemel ve Sıffin vak'alarında babasının yanında saf almış ve sancağını taşımıştır. Yezid'in hilafetine biat etmiş, elîm Kerbelâ olayında bile Yezid'e biatını bozmamış, fakat kardeşi Hz. Hüseyin'e çok üzülmüştür. Hayatı boyunca sakin yaşamaya gayret eden Muhammed b. Hanefiyye, siyâsî olaylara ve isyanlara dâhil edilmek istenmişse de olabildiğince bunlardan uzak durmaya çalışmıştır. H.81'de (M.700) vefat eden Muhammed b. Hanefiyye, cesaret ve kahramanlığı ile şöhret bulmuştur. Türk edebiyatında, *Muhammed Hanefiyye Cengi* adlı destanî hikâye yazılmıştır.³ Hadis ve Kur'an'ı çok iyi bilen Muhammed b. Hanefiyye âlim ve fâzıl bir kişi olarak kaynaklarda zikredilmiştir.

Hz. Ali'nin Muhammed b. Hanefiyye'yi çok sevdiği rivayet edilmektedir. Hatta aşağıdaki metinde görüleceği üzere, Hz. Ali, oğlu Ebu'l-Hanefiyye'ye⁴ kurretü'l-'ayn iftiḥārım (gözümün aydınlığı, övüncüm), nūr-ı dīdem (gözümün nûru), baḡṣāyiḥ-i İllāhî olan oğlum (Allah'ın lutfu olan oğlum), rūḡu'l-ḥayātım (Hayatımın canı) gibi aşırı sevgi ve değer ifade eden hitaplar kullanmıştır.

Hz. Ali'nin, oğlu Muhammed b. Hanefiyye'ye ilk nasihatı “takvâ”dır. Nasihatler içerisinde özellikle Allah'ın emirlerine uyarak akli ve gönüldü aydınlatmak, her zaman doğruluktan yana olmak, daima iyilik için çalışmak, hile ve tuzak kurmaktan kaçınmak, insanı kötülüğe sevk edecek şüpheli şeylerden dahi uzak durmak, hakkı ve adaleti ortaya çıkarmak noktasında çok hassas olmak, işi ehline vermek, sıkıntılara sabretmek, saadet ve huzuru kazanmak için gayret etmek, önceki insanların hayatlarından tecrübe edinmek ve dünyânın fâniliği idrâk etmek gibi konular farklı cümlelerle tekrar edilmiştir.

Aşağıda, behsedilen mecmûadaki “İmām 'Alî Kerremallāhu vechehu Ḥazretlerinin Maḡdūmları Cenāb-ı Ḥanīfiyye Nasāyiḥ-i Celīlesi” başlıklı bölümün transkripsiyonlu metnine ve dil içi çevirisine yer verilmiştir. Dil içi çeviri yapılırken mümkün mertebe kelimelerin metin bağlamı birebir anlamları verilmeye gayret edilmiş fakat bazı yerlerde anlamı kaçırmamak için daha serbest çeviri yapılmıştır.

2. Metin ve Diliçi Çevirisi

[33b] İmām ‘Alī Kerremallāhu vechehu Hāzretlerinin Maḥdūmları Cenāb-ı Hānīfiyye’ye Naşāyiḥ-i Celīlesi

Oğlum taḳvā-yı İlāhī saña birinci naşīhatim olsun. Emr-i İlāhī’yi iltizām iderek tenvīr-i fikr ü başıret it. Ḥabl-i İlāhī’ye i’tişām eyle. Fezv ü sa’ādetle mazhariyyet için bundan büyük vesīle olur mı?

(Oğlum! Allah korkusu -Allah’ın yasakladığı her şeyden kaçınmak-, sana birinci nasihatim olsun. İlāhî emirlere uyarak aklını ve gönlünü aydınlat. Kurtuluş ve mutluluğu kazanmak için bundan büyük bir vesile olur mu?)

Mevā’iz-i dīniyye ile iḥyā-yı ḳalbe ve zühd ile hevesāt-ı nefsāniyyeyi kesre ve nūr-ı fazl ü ‘irfān ile taḳvāya ve zıkr-i ‘arūz-ı mevt ü fenā ile tezlīle sa’y it.

(Dīnî ilimlerle kalbi hayatlandırmaya ve ibādet ile nefsin isteklerini kırmaya ve erdem ve irfan ile taḳvāya ve ölüm ve fānīlik yolunu hatırlamakla kibirlenmemeye gayret et.)

Fecāyi’-i dūnyāyı pīş-i nazar-ı ibtişāra al. Şavlet-i dehiri tefekkür eyle. Nakliyyāt-ı kevnīyyeyi gör. Vaḳāyi’-i sālīfeyi ve hikāyāt-ı evvelīni nazar-ı muvāzeneye al. Senden evvel gelenleriñ ne gibi aḥvāle hedef olduklarını bil de mütenebbih ol. Fikr-i tenkīdīñ anlarıñ mevāḳı’ u āşārını pīş-i nazarında tecessüm itdirsün. Ne gibi ḥālāt ile terk-i hestī itdiler.

(Dünyanın felâketlerini görüp anla. Dünyanın/mâsivânın saldırısını düşün. Varlıkla/yaratılışla ilgili rivayet edilenleri gör. Geçmişteki hâdiseleri ve öncekilerin hikâyelerini düşün. Senden önce gelenlerin ne hâllere uğradıklarını bil ve uyanık ol. Doğruyu ve yanlış seçecek olan fikrin, geçmiştekilerin durumlarını ve eserlerini göz önünde canlandırın ki nasıl bir hâlde varlığı/dünyayı terk ettiler.)

Minḥac-ı ḥaḳīḳatden başka bir [34a] şeye sālīk olma.

(Hakikat yolundan başka bir yolda gitme.)

Āḥiretini dūnyāya şatma.

(Dünya için ahiretini satma.)

Bilmediğini söyleme.

Mümkün olmayan şeyi teklīf itme.

(İmkânsız şeyi isteme.)

Ḍalālī muntic olduğundan ḥavf itdigiñ yola gitme çünkü vādī-yi ḥaṭarnāka sālīk olmakdan ise zamān-ı taḥayyürde rücū’ evlādır.

(Dalâlete/sapıklığa götürüleceğinden korktuğın yola gitme. Çünkü tehlikeli vadide gitmektense ne yapacağımı şaşırduğın an, geri dönmek daha iyidir.)

“Emri bi’l-ma’rûf nehî ‘ani’l-münker”⁷⁵ ile ‘amel it.

(İyiliğe çağırarak ve kötülükten alıkoymak görevini, yerini getir.)

Allâh’ın yolunda müctehidâne şarf-ı ihtimâm eyle.

(Allah’ın yolunda, müctehid gibi hassas davran.)

Hîç kimse sende lev m ü taḳbîḥ idecek bir hareket bulamasun.

(Hiç kimse, sende ayıplanacak ve kınanacak bir hareket bulamasın.)

İzhâr-ı ḥaḳ ve ḥaḳḳāniyyet ü ‘adâlet ile ser-firâz ol.

(Hakkı ortaya çıkarmak ve hak ve adâletten yana olmakla seçkin ol.)

Aḥkâm-ı şer’iyyede kıllı kırık yar.

(İslâm hukukunda çok titiz ve dikkatli ol.)

Şedâ’ide şabr göster; şabr, pek güzel bir hüydür.

(Sıkıntılara sabret, sabır çok güzel bir huydur.)

Her işi ehline tevdi’ it, aḳşâ-yı fevz ü muvaffâkıyyet budur.

(Her işi, o işin ehline ver; zafer ve başarının nihayeti budur.)

‘Ubüdiyyet ü ihlâşda şafvet şartdır.

(Kulluk ve ihlasta, saflık şarttır.)

Müşbet umûr “Fa’ ‘âlün limâ yurid”⁷⁶ olan Kâdir-i Muṭlaḳ’dadır.

(Doğruluğu ispatlanmış işler, “dilediği şeyleri yapan”, mutlak kudret sahibi Allah’ındır.)

İstiḥârede kuşûr itme, sözimi diñle, şaḥîfe-yi şafveti bir şey ihlâl itmesün.

(İstiḥârede⁷⁷ kusur itme, sözümlü dinle, pâk kalbi başka bir şey bozmasın.)

Aḳvâliñ hayırlısı mücib-i nef’ olandır.

(Sözün hayırlısı faydalı olandır.)

Ḳurretü’l-‘ayn iftiḥârım! Feyyâz-ı Kerîm seni ḥadd-i rüşde îşâl itdi. Ben ise vehn ü inhiṭâta meyyâlim. Binâ’en ‘aleyh südmend olacak naşâyiḥe mübâdereti muḳtezi gördüm.

(Gözümün nuru, övüncüm! Allah, seni doğruyu yanlış ayırt edecek çağa ulaştırdı. Ben ise takatten düşüp ihtiyarlığa yüz tuttum. Bu sebeple faydası olacak öğütleri hemen vermeyi gerekli gördüm.)

Terk-i mâsivâdan [34b] zuḥr-ı âḥireti tedârik itmek aḳdem-pîşe vü endîşe olsun.

(İşin ve fikrin, dünyalıkları terk etmekten önce, ahiret servetini kazanmak olsun.)

Şu ‘ûbet-i dehre taḥammül it.

(Dünyanın zahmetine tahammül et.)

Kalb-i insānī arz-ı münbite beñzer, ekilen şeyi toplarsın. ‘İlm ü edebile taḥliyye-yi zāt u şifāt eyle ki kâşvet-i kalbden āzāde ve feyz-i ‘irfān ile pīrāste olasın.

(İnsan kalbi verimli toprağa benzer, ne ekersen onu toplarsın. İlim ve edep ile zâtını ve sıfatlarını boşalt ki yürek darlığından kurtulup feyiz ve irfan ile donanasın.)

Erbāb-ı tecrībe vü kemālīñ sālīk oldığı meslek-i kadīme gider iseñ istikbālen emīn ve her dürlü keder ü perişāniyyetden muṭma‘in olursın.

(Tecrübeleri ve kâmil insanların gittiği geçmiş yolda gidersen, gelecekte emin ve her türlü sıkıntı ve perişanlıktan güvende olursun.)

Nūr-ı dīdem! Ben her ne kadar bizden evvel gelenler gibi āsār-ı ‘umrān ibrāz idemedim ise de anlarıñ ma‘mūre-yi ‘ālemde ne dereceye kadar işbāt-ı mü‘eşşire idebildiklerini gördüm ve vaqāyi‘ ü aḥbārāta muṭṭālī‘ oldum. Ḥālāt-ı memdūḥaya meḥūd eyledim. Bu tenebbü‘āt u iḳdāmāt baña rāh-ı ḥaḳīqate vuşul için reh-nümā-yi tevfiḳāt oldu. Menāfi‘ ü şafāyi taḥayyüz itdim. Meḥāsini aḥz ve ḳabāyihden nefy eyledim.

(Gözümün nūru! Ben her ne kadar bizden önce gelenler gibi medeniyet eserleri ortaya koyamasam da onların, dünyanın mamur edilmesinde ne dereceye kadar etkili olabildiklerini gördüm ve geçmiş olayları ve bilgileri öğrendim. Övülen davranışları yapmaya gayret ettim. Bu çaba ve gayret, bana hakikat yoluna ulaşmak için yardım eden bir yol gösterici oldu. Fayda ve huzura önem verdim. İyiliği aldım, kötülüğü uzaklaştırdım.)

Maḥşül-i tecārīb ü müşāhedāt saña bedraḳa-yı feyz ü edeb olsun.

(Tecrübeler ve gözlemlerle elde edilenler, sana feyiz ve edep kılavuzu olsun.)

‘Ömrüñden müstefīdāne ḥareket iderek dehr-i fāniye ehemmiyyet virme.

(Ömründen faydalanarak hareket et, fānî dünyaya önem verme.)

Nefs-i selīm ve beyt-i ḥālīşa aşḥābından ol.

(Nefsini kötülüklerden arındırmış ve kalbi pāk olanlardan ol.)

Kitābullāḥ saña ḥaḳīqati ta‘yīn ider. Şerāyi‘-i İslāmiyye helāl ü ḥarāmı gösterir.

(Allah’ın kitabı sana hakikati gösterir, İslām kanunları helāl ve haramı gösterir.)

Rāh-ı istikāmetden bir ḥaṭve [35a] tecāvüz itme.

(Doğru yoldan bir adım haddi aşma.)

Aḥvāl ü meşārīb-i insāniyye muḥtelif olur. Libās-ı meḥāsini ile tezyīn-i zāt u cemāl imiş olanlarıñ meslegine sālīk olacağıñda rüşd ü fetānetiñ icābınca aşlā tereddüd itme.

(İnsanın hāl ve meşrepleri çeşitlidir. İyilik elbisesi ile mânâ ve maddesini süslemiş olanların yoluna gideceğin zaman, anlayış ve zekiliğin gereğince, asla tereddüt etme.)

Oğlum görürsün ki libās-ı fāhīr-i zūhd ü taqvāyi lābis olanlar tehzīb-i nef̄s-i insāniden başka bir şeyi nazar-ı ehemmiyete almaz. Bu cihet-i mühimme nazarında her dā'im hā'iz-i mevķi'-i i'tibār olsun.

(Oğlum! Görürsün ki Allah korkusu ve hālis ibadetin ihtişamlı elbisesini giyenler; insanın, nef̄sini kötülüklerden arındırmasından başka bir şeyi önemsemezler. Bu mühim husus, senin için her zaman önemli bir yere sahip olsun.)

Kemālāt-ı insāniyyeniñ mevhübāt-ı feyz-efzāsından mütefeyyiz olmağa bezl-i maqdūr eyle. Şübühātđan ictināb it.

(İnsanlığın mükemmelliklerinin, feyiz verici ihsanlarından irfan almak için çok çaba harca ve şüpheli şeylerden kaçın.)

Āşār-ı huşūmet ile elemnāk olur iseñ Hālīķ-ı A'zām'dan istimdād eyle.

(Düşmanlık belirtileri ile hüzünlersen, Yüce Yaratıcı'dan yardım dile.)

Dā'ī-yi şübhe ve müntic-i dālālet olan şeylerden külliyyen tevakkī it.

(Şüpheyeye sebep olan ve sapkınlığı netice veren şeylerden tamamen uzak dur.)

Re'yini şafvet ile itmām eyle.

(Fikrini/görüşünü, saflık/temizlik ile tamam et.)

Himemiñ hayra maşrūf olsun.

(Bütün gayretini iyiliğe harca.)

Naşāyiḥ-i vāķi'adan iktisāb-ı feyz eyle.

(Hādīselerin öğütlerinden feyiz kazan.)

Huzūr-ı kılbe mālikiyyeti senden beklerim.

(Kalp huzuruna sahip olmayı senden beklerim.)

Sermāye-yi ser-tācım oğlum! Vesāvis-i nef̄sāniyye ve zulmet-i dūnyā saña rāh-ı ḥāķīķati setre bā'ış olmasun.

(Başımın tâci sermayem oğlum! Nef̄sin vesveseleri ve dünya karanlığı, sana hakikat yolunu örtmeye sebep olmasın.)

Tālib-i dīn olan ne ḥabṭ olur ne de ḥāl-i iğtişāş gösterür. Mekrūhdan kaçır, feyz-i meḥāsinden semere bulur.

(Dini talep eden ne fesat çıkarıcı olur ne de hileli/karışık bir hāl gösterir. Mekruhtan kaçır, iyiliğın feyziyle meyve bulur.)

Evvelīn ü āhırīniñ Hālīķ'ı [35b] olan Cenāb-ı Rabb-i Kerīm'e ḥamd iderim. Bütün kā'inātūñ Hālīķ-ı zīşān'ı odur. Anıñ Nebiyy-i Muhterem'ine şālāt u selām olsun. Bize şerāyi'-i İslāmiyyeyi teblīğ ile bizi sa'adet ü selāmete işāl eyledi.

(Öncekilerin ve sonrakilerin Yaratıcı'sı olan Yüce Kerīm Rabb'e şükrederim. Bütün kâinatın şan sahibi Yaratıcı'sı O'dur. O'nun muhterem peygamberine salāt ve selām olsun. Bize İslām kanunlarını bildirerek, bizi saadet ve selāmete ulaştırdı.)

Oğlum saña dünyâyı ve hâlini ve bundan şüret-i intikâli ta'rif ve füyûz-ı âhiretten müstelzim-i istifâde olan cihetleri ta'yîn itdim. Dünyâ neye beñzer bilür misin. Meşelâ bir kavim bir mevki'i intihâb ile anda müte'ayyiş olur. Andan uşanur âhar maḥalli terci' ider oraya gider. Fakaḥ evvelki menziline ikinci mevki' için bir şey tedârük idememiş olur ise güçlük görür.

(Oğlum sana dünyayı ve hâlini ve bundan yüz çevirmeyi anlattım ve ahiret feyizlerinden istifadeyi gerektiren cihetleri belirttim. Dünya neye benzer bilir misin? Mesela bir kavim bir yeri seçip orada yaşar. Oradan usanır başka bir yere döner, oraya gider. Fakat önceki menziline ikinci mevki için bir şey tedarik edememiş olursa güçlük görür.)

Bir de her şeyi bilmek iddi'asında bulunma. Çünkü bilmediğini bilmek 'ayn-ı 'irfân ve fazîlet olduğundan bu yolda feyzdâr-ı kemâl olanlar dâ'imâ taleb-i 'ilmde müctehid ü müstefid olur.

(Bir de her şeyi bilmek iddiasında bulunma. Çünkü bilmediğini bilmek, bilginin ve erdemnin kendisi olduğundan, bu yolda tam erdemli olanlar, her zaman ilim öğrenmeye gayret ederler ve ilimden istifade ederler.)

Ehl-i 'ilm ü kemâle rağbet göster, re'yinde muşib ve şamt u sükûta mülâzım ol. Ḥasbû'l-beşeriyye bir ḥaṭâyâ düşer ise derhâl taşhîḥa sa'y ider. Câhiliñ hâli böyle değildir. O nefsinin her şeye vâkıf zann ider, re'yini beğenir. Mecâlis-i 'ulemâdan istifâde anıñ için ḥâ'iz-i ehemmiyyet olamaz, bilmediği umûri re'y-i ḥodıyla ḥalle [36a] kıyâm ider. Vâdî-yi dâlâlet ü ḥazelâtda maḥv u tebâh olur, gider. Çünkü kıllet-i ma'rifet ü cehâlet her dürlü ḥaṭâyâ sâ'ik olacağından feyz-i ma'rifetden müstefizâne hareket anıñ için mutaşavver değildir.

(İlim ehli ve kâmil insanlara yönel. Görüşünde isabetli ol ve susmaya ve konuşmamaya gayret göster. İlim ehli olanlar, insanlık hâli bir hataya düşerse, hemen düzeltmeye çalışır. Câhilin hâli böyle değildir. O, kendisini, her şeyi biliyor zanneder, görüşünü/fikrini beğenir. Âlimlerin ilim meclisinden yararlanmak, onun için bir öneme sahip değildir. Bilmediği işleri kendi fikriyle halletmeye kalkışır. Sapkınlık ve alçaklık vadisinde harap ve mahvolur. Çünkü bilgisizlik ve cahillik her türlü hataya sevk edeceğinden, bilginin erdeminden feyizlenerek hareket etmek, onun için düşünülemez.)

Bahşâyî-i İlähî olan oğlum! Reh-nümâ-yı ḥaḳîḳat olan naşâyîḥi daḳâyîḳı ile istihfâma veriş göster. Nefsinin seniñ ile ğayrın beyninde mizân-ı ḥaḳîḳat i'tibâr it. Nefsin için muḥabbet itdiğin şeyi ğayrın için de 'ayn-ı hâlde tut. Sevmediğini şeyi ihvânına da tecvîz itme. Nefsinde müstelzim-i meḥâsin olan şeyleri âhara taṭbîḳ it. Mekrûḥâtdan her vechile ictinâb göster.

(Allah'ın lütfu olan oğlum! Hakikat rehberi olan öğütleri ayrıntıları ile anlamaya çalış. Nefsinin, kendin ile başkası arasında hakikatin ölçüsü olarak gör. Nefsin için sevdiğin şeyi, başkası için de aynı hâlde tut. Sevmediğin şeyi, kardeşlerin için de

uygun görme. Nefsinde iyiliği gerektiren şeyleri başkasına da uygula. Mekruhlardan her yönle kaçın.)

Nâsiñ haqqında rızā gösterdikleri şeyi hüsn-i kabūl it, istiḥfāf itme.

(İnsanların, senin hakkında hoşnut oldukları şeyleri kabul et, küçümseme.)

Bilmediğini söyleme. Belki her bildiğini bile söylemek iyi degildir. Seniñ haqqında söylenmiş olsa maḥzūn olacağıñ şeyleri āḥara söyleme.

(Bilmediğini söyleme, Belki her bildiğini bile söylemek, iyi değildir. Senin hakkında söylendiği zaman üzüleceğin şeyleri, başkasına söyleme.)

Bir de bilmelidir ki ‘ucb zıdd-ı şavābdır, āfetü’l-bābdır. Cenāb-ı Rabb-i Muḥtār’a karşı dā’imā ḥuṣū’ u tevāzu’da bulunmak vecā’ib-i insāniyyedendir. Şu daḳıka-yı mühimmeyi pes nazar-ı i’tibārdan dūr itme ki önünde ba’id bir mesāfeli yol [36b] vardır, ehvāl-i şedideyi şāmildir. Burada hüsn-i inḳiyād ile berāber levāzım-ı seferiyye mükemmel olmalıdır. Yükkün çok olmasın, miḳdār-ı taḥammül den ziyāde bir şey alma ki şaḳl-i māl teveccüh itmesün.

(Bir de bilmelidir ki kibir/yaptığın ibadete güvenmek, yanıltır; felaket kapısıdır. Dilediği her şeyi yapan Yüce Rabb’ine karşı, her zaman edepli ve alçakgönüllü olmak, insanlığın boynunun borcudur. Şu önemli meseleyi, asla dikkate almamazlık etme ki önünde uzun mesafeli bir yol vardır ve şiddetli korkuları içermektedir. Dünyada güzel bir itaatle beraber, yolculuk gereçleri mükemmel olmalıdır. Yükkün çok olmasın, taşıyabileceğin miktardan fazla bir şey alma ki malın ağırlığı sana yüklenmesin.)

Erbāb-ı ḥācātıñ meṭālībini her zamān taḥammül ideceğin derecede is‘āf itmek şime-yi cemīle-yi insāniyyedir. Hāl-i ğināda iseñ erbāb-ı zarūrete örünç virmek vūs‘a-yı hālinde almak lāzime-yi mürüvvettür.

(İhtiyaç sahiplerinin isteklerini her zaman kaldırabileceğin ölçüde yerine getirmek, insanlığın güzel bir huyudur. Zenginlik hālinde isen, ihtiyaç sahiplerine borç vermek, verdiğin kişi rahatladığı zaman verdiğin borcu almak, insanlığın gereğidir.)

Önünde uḳbā olduğunu ve bu menzileden cennet veyā nār üzerine sükūt itmek muḥtemel bulunduğunu bir daḳıka pīş-i nazar-ı ibtişārdan dūr itme.

(Önünde öteki dünya olduğunu ve bu dünyadan cennet veya cehennem üzerine düşmek ihtimali bulunduğunu, bir dakika göz önünden uzak tutma.)

Hazā’in-i melekūt u dünyā dest-i kudretinde bulunan Hāl-ı A‘zam seniñ için du‘āy-ı me’zūn kıldı, icābeti tekeffül buyurdu. Virmek için talebi ve istiḥşāl-i rızā-yı ehālisini emr itdi. Raḥīm ü Kerīm’dir. Su‘āl ü taleb için ḥicāb u māni‘de koymadı.

(Görünen ve görünmeyen âlemin hazineleri kudret elinde bulunan Yüce Yaratıcı, senin için dua etmeye izin verdi, duaya cevap vermeye kefil oldu. Vermek için istemeyi ve halkın rızasının oluşmasını emretti. Merhametli ve cömerttir. Dilemek ve istemek için perde ve engel de koymadı.)

Seyyi'ât-ı ahvâl üzerine tevbe ve rücû'ı vaz' itdi. 'Ukûbet ü mu'âhazeyi ta'cîl eyledi. Fezâyiḥ-i ahvâl üzerine münâkaşa itmez. Rahmetinden me'yûs bırakmaz. Bâb-ı tevbe mesdûd degildir. Tevbe ile belki intizâ'-ı zünûba mazhar olursuñ.

(Allah, günahlara tövbe etmeye ve günahtan geri dönmeye müsaade etti. Ceza vermekte ve azap etmekte acele etmedi. O, edepsizlikler üzerine tartışmaz. Rahmetinden ümitsiz bırakmaz. Tövbe kapısı kapalı değildir. Tövbe ile belki günahlardan kurtulabilirsiniz.)

Seyyi'âtı [37a] bir, ḥasenâtı on ḥisâb idiyor. Nidâ-yı isti'tâfi istimâ' ider, ḥacâtıñ is'âf eyler. Böyle bir Feyyâz-ı Kerîm'den dâ'imâ taleb-i 'afv u gufrân it. Umûrında isti'âne eyle.

(Allah, günahları bir, sevapları on yazıyor. O, yardım çağrını işitir, ihtiyaçlarını yerine getirir. Böyle bolca veren, cömert Allah'tan her zaman affedilmeyi ve bağışlanmayı iste. İşlerinde O'ndan yardım dile.)

Mefâtîḥ-i ḥazâ'ini seniñ elinde bıraktı. İstirhâm-ı 'ubeydâne bu feyz-i 'amîme mazhariyyet-i muḥarrerdir.

(Allah, rahmet hazinelerinin anahtarını seniñ elinde bıraktı. Kulcasına istemek, bu umumî berekete kesin ulaşmaktır.)

Ebvâb-ı rahmeti her dâ'im küşâdedir. Ba'zen icâbetde te'eḥḥur mekârim-i ilâhiyyesini ibzâlen iḥsân itmek içündür. Her istediğün şeye der'aḳab nâ'il olamaz iseñ, ḥikmet-i ilâhiyyesini taḳdîr idemezsiñ. Çünki iḥsân-ı samedânisi ḥâl ü mevki'e göre 'âcilen ve âcilen vâkı' olur. Ḥayrlısını virir.

(Allah'ın rahmet kapıları, her zaman açıktır. Bazen seniñ duana cevap vermekte gecikmesi, ilâhî ikramları bolca vermek içindir. Allah'tan her istediğün şeye hemen sahip olamazsan, İlâhî hikmetini anlayamazsın, çünkü Allah'ın lütfu, duruma ve yerine göre hemen veya sonra olur, hayırlısı ne ise onu verir.)

Ḥayr zann itdiğün ba'zı umûruñ 'âkıbeti nezd-i İlâhî'de mestûr olmadığından te'aḥḥur 'ayn-ı iḥsân u 'ârifetdir. Cenâb-ı Kâdir-i Muḥlak her şeyde 'inâyet ü iḥsân âsârını 'ibâdîniñ ḥayrı üzerine virmek mu'tâdîdır. zî-in'âm u keremdir.

(Hayırlı sandığın bazı işlerin neticesi, Allah'ın katında gizli olmadığı için, geciktirilmesi lütuf ve şefkattir. Her şeye gücü yeten yüce Allah'ın, her hususta yardım ve lütuf eserlerini, kullarının iyiliği için vermesi âdetidir. O, nimet ve cömertlik sahibidir.)

Oğlum! Sen âḥiret için ḥalk olunduñ dünyâ için degil. Fenâ için maḥlûḳsuñ, beḳâ için degil. Bir mevki'-i ḥaṭarnâkda bulunuyorsuñ, mevt her dâ'im öñündedir, andan ḳorḳmak ḳaçmak ḳâbil olamaz, elbetde seni idrâk [37b] idecekdir. Binâ'en'aleyh dâ'imâ ḥazer üzerinde bulunmak ve ahvâl-i seyyi'eden ictinâb itmek ve muḳtezâ-yı beşeriyyet bir şey yapılır ise der'aḳab tevbe vü rücû' iderek ḳalâletde nefsinı helâk itmemek birinci vazîfeñ olsun.

(Oğlum! Sen ahiret için yaratıldın, dünya için değil. Bu dünyada fânî olmak için yaratılmışsın, bâkî kalmak için değil. Tehlikeli bir yerde/dünyada bulunuyorsun; ölüm her an önündedir; ölümden korkmak, kaçmak kabul edilemez; ölüm, elbette sana ulaşacaktır. Bu yüzden her zaman kötülüklerden kaçınmak ve günahlardan sakınmak ve insanlık hâli bir kötülük/günah işlenir ise hemen tövbe edip o kötülükten/günahtan geri dönerek sapkınlıkta kendini helâk etmemek birinci görevidir.)

Rūhu'l-hayātım! Mevte dā'imā zıkr it, piş-i nazar-ı intizārından dūr itme. zaḥr-ı āḫireti tedārük itmek aḳdem-i pişe vü endişeñ olsun. Zıkr-i āḫireti tekṣir it, naḳīm u 'azāb-ı elīmīñ taḥattur it, seni zühd ü taḳvāya sülük itdirür, ni'am-ı dünyāññ ehemmiyyetini izāle ider.

(Hayatımın ruhu! Ölümü her zaman hatırla, göz önünden uzak etme. Ahiret azıḡını tedārük etmek öncelikli kaygın olsun. Ahireti çok düşün, elem verici azap ve cezayı hatırla, bu seni ibadet ve Allah'tan korkmaya yöneltir, dünya nimetlerinin önemini giderir.)

Huzūzāt-ı dünyeviyyeniñ pek çabuk geçdiğini niçe vaḳāyi'-i meşhūre ile tecrübe ideyorsuñ. Dünyāda beḳā yokdur.

(Dünevî lezzetlerin çok hızlı kaybolduğunu, pek çok meşhur olay ile tecrübe ediyorsun. Dünyada hiçbir şey ebedî değildir.)

İstiḥsāl-i meṭālib-i dünyeviyye için bir taḳım sibā'-ı vaḫşiyeniñ bir maḥalde ictimā' ile aḳviyāsı, ez'ifāsını ezerek yiyüp içtikleri gibi insānlarda bu dār-ı fenāda 'ayn-ı hareket ile geçinirler. Bunuñ için istikmāl-i meḥāsini insāniyyeye ḫaşr-ı maḳderetle āmāl-i dünyeviyyeden mecānib ol. Te'ākub-ı leyl ü nehār ta'yin-i mesā'ī için bir mirḳat-ı kāfīdir.

(Birtakım yırtıcı hayvanların bir yerde toplanması ile kuvvetlilerin, zayıfları ezerek yiyip içtikleri gibi, insanlar da dünevî istekleri elde etmek için bu fânî dünyada aynı hareket ile geçinirler. İnsanı iyiliklerin tamamlanması için harcanan bir kuvvetle dünevî arzularından kaçın. Gece ve gündüzün birbirini takip etmesi, mesai belirlemek için yeterli bir ölçüdür.)

Oğlum! Dünyāda tenzih-i zātı mücib olan cihetleri saña [38a] şaydım. Bu cihetlerden ḫaḳāyık-ı nefsi añlarsuñ.

(Oğlum! Dünyada kendini kötülüklerden arındırmaya vesile olacak yönleri sana söyledim. Bu yönlerden nefsin hakikatlerini anlarsın.)

Şu naşāyih nazar-ı i'tibārından dūr olur ise yaḳīnen bil ki hiç bir emeline dest-res olamayacaḳsuñ. Talebde ḫālīş ol. Mekseb-i cemīli iḫtiyār it.

(Şu öğütlerin, gözünde bir itibarı olmazsa, katiyen bil ki hiçbir isteğine ulaşamayacaksın. İstemekte samimi ol. Helâl kazancı tercih et.)

Ba'zı taleb vardır ki müntic-i harb ü ğavġā olur, Ahvāl-i reddiyyeden ictināb eyle.
(Bazı istekler vardır ki savaş ve kavgaya sebep olur. Kötü hâllerden kaçın.)

Nefsine ikrām it. Şevq u raġbet-i nāsa bakma ki nādīm olmayasıñ.

(Kendine iyilik yap. İnsanların arzu ve isteklerine bakma ki pişman olmayasın.)

Ġayrıñ 'abdi olma. Cenāb-ı Rabb-i Kerīm seni hürri itdi.

(Başklarının kölesi olma. Cömert olan yüce Rabb'in seni özgür kıldı.)

Şerr ü mazarratla ele geçen şeyde, ħayr taşavvur olunur mı?

(Şer ve kötülükle ele geçen şeyde, iyilik düşünülür mü?)

Maṭāyā-yı ṭama'dan dūr ol ki seni mevākī'-i helāka taqrīb itmesün.

(Açgözlülük bineġinden uzak dur ki seni mahvolma mevkilerine yaklaştırmasın.)

Bāb-ı İlähî'den başka bir yere ilticā itme. Çünkü Rezzāk-ı 'ālem seni irzāk ider.
Cenāb-ı Rabb-i Müte'āl'in in'ām u ihsānı her şeye rāciħdir.

(Allah'ın kapısından başka bir yere sığınma. Çünkü bütün âlemin rızkını veren Allah, senin de rızkını verir. Yüce Rabb'inin nimetlendirmesi ve ihsan etmesi her şeye tercih edilir.)

Büyüklerden istiħşāl-i meṭālib için tekāpū itmek insāniyyete lāyık degildir.

(İsteklerini elde etmek için büyüklere/makam-mevki sahiplerine dalkavukluk etmek, insan olana yakışmaz.)

Oġlum! 'Irz ve edebini ednā şeylere deġişme. Dünyādan naşibiñ kadar al.

(Oġlum! Namus ve edebini aşaġılık şeylere deġişme. Dünyadan nasibin kadar al.)

Ef'ālīñ cemīl olsun. Leyyinü's-şiyem olmak aħlāk-ı kerīmedendir.

(Hareketlerin güzel olsun. Yumuşak huylu olmak, güzel ahlaktadır.)

Furşatı fevt itme ki ġuşşaya dūċār olmayasıñ. Kesel ü rehāvet sebeb-i ħirmāndır.

(Fırsatı kaçırma ki sıkıntıya düşmeysin. Tembellik ve uyuşukluk mahrumiyete sebeptir.)

Her ṭālib muşīb olamaz. Her binici fārisi degildir.

(Her isteyen istediğini elde etmez. Her binici, usta at sürücüsü değildir.)

İzā'a-yı zāt fesāddandır.

(Özünü kaybetmek, bozgunculuktur.)

[38b] Herkes için bir 'ākıbet vardır.

(Herkes için bir son vardır.)

Mu'in ü muħibbinden ħayr yoġdur. Şiddiħ-i zanniden ħayr gelmez.

(Yardım edenlerden ve sevenlerden hayır yoktur. Farazî dostlardan hayır gelmez.)

Ḫalīm olan seyyid olur.

(Yumuşak huylu olan, önder olur.)
 Fâhim olan feyz ü ma'rifeti tezâyüd ider.
 (Düşünenin, erdem ve bilgisi artar.)
 Ehl-i hayr ile mülākāt i' mār-ı kulûba bâ'ıdır.
 (İyi insularla görüşmek, kalbi, mânen iyileştirir.)
 Bilmediğin ve haqîkatine irmediğin şeyde 'inād itme.
 (Bilmediğin ve hakikatine erişmediğin şeyde inat etme.)
 Hâsbü'l-beşeriyye kuşûrda bulunur iseñ, derhâl tevbe eyle; imhâya bezl-i mechûd
 it.
 (İnsanlık hâli bir hata yaparsan, hemen tövbe et; hatanı yok etmeye çok gayret et.)
 İmtinân iyi şey degildir.
 (İyiliği başa kakmak, iyi bir şey değildir.)
 Kimseniñ esrârını ifşâ itme.
 (Kimsenin sırrını, ortaya dökme.)

Bey'-i nefse muqâbil olan recâdan ictinâb it, Rezzâk-ı 'âlemden iste, kısmetini
 ihsân ider. Tâcir dâ'imâ hatarıda[dır.]
 (Kendini satmaya karşılık gelen istemekten/dilenmekten kaçın. Âlemleri
 rızıklandıran Allah'tan iste, kısmetini nasip eder. Ticaretle uğraşan, her zaman
 tehlikededir.)

Fazîleti al, bezl it.
 (Erdemi al, dağıt.)

Güzel söyle. Nefsine iyi gelen şeyleri halka da söyleyebilirsin, sana hoş gelmeyi
 kimseye söyleme.
 (Güzel konuş. Kendi nefesine iyi gelen şeyleri insanlara da söyleyebilirsin, sana
 hoş gelmeyi kimseye söyleme.)

İsti'câl itdigiñ umûrda muvaffakiyyet dâ'im olamaz.
 (Aceleci davranığın işlerde, her zaman başarı olmaz.)
 Hadd-i ma'rûfi tecâvüz mücib-i nedâmetdir.
 (Herkesçe bilinen sınırı aşmak, pişmanlığa sebeptir.)
 Vefâ ahlâk-ı kerîmedendir.
 (Vefâ, güzel ahlâktandır.)
 Şadâkat bâ'ı-ı necâtdır.
 (Sadakat, kurtuluşa vesiledir.)

İn'âmda zikr-i me'âzîr 'alâmet-i buhldür. İhvân-ı dîne in'âmda imsâk itme. Şıla-yı rahm de keremendir.

(Nimet vermemek/ikram etmemek için özür beyan etmek, cimrilik alâmetidir. Din kardeşlerine nimet vermekte/ikram etmekte cimrilik yapma. Akraba ziyareti de cömertliktendir.)

Şedâid ü 'uqûbâtda ebnâ-yı nev'ine bezl itmek ve şıla-yı rahm ile dest-i mu'âveneti uzatmak lâzıme-yi insâniyyetdir.

(Darlık ve sıkıntıda insanlara dağıtmak ve akraba ziyareti yaparak yardım eli uzatmak, insanlığın gereğindedir.)

Bir şeyi mevzi'in ğayrıya koymak [39a] ve umûri ehline tevdî' itmemekdeki vehâmeti ta'yîn idemem.

(Bir şeyi olması gerektiği yerden başka bir yere koymak ve işi ehline vermemekteki tehlikeyi tarif edemem.)

Dostuñuñ düşmenini şiddîk 'add itmek olamaz, bu hâlde şiddîkîña mu'âdât itmiş olursuñ.

(Dostunun düşmanını dost saymak olmaz, bu durumda dostuna düşmanlık etmiş olursun.)

Hıyel ü hud'a fenâ şeydir.

(Hile ve tuzak, kötü şeydir.)

Karındaşını iyi naşîhat ile yola getirmege şarf-ı mesâ'î it, mu'âvin ü müsâ'id ol. Şedâid ü meserrâtda berâber bulunmak lâzımdır. Ağzına toprak koysa dañı karındaşınıñ mücâzâtını taleb itmek istihsân olamaz.

(Kardeşini güzel nasihat ile yola getirmeye gayret et, yardımcı ol. Zorlukta ve rahatta beraber olmak lazımdır. Ağzına kara toprak koysa da kardeşinin kötülüğünü istemek, hoş olamaz.)

Düşmene fazîlet ile muqâbele itmelidir, fevz ü zafer için bundan büyük vesîle olamaz.

(Düşmana iyilikle karşılık vermelidir, kurtuluş ve zafer için bundan büyük vesile olamaz.)

Ahlâk-ı hasene ile ittişâf it ki selâmete vâşıl olasıñ. Kîn ü ğazabı bırak, 'afv u ihsândaki lezzet gibi elezz bir şey olamaz.

(Güzel ahlâkla donan ki esenliğe ulaşasın. Kin ve öfkeyi bırak, bağışlamak ve iyilik etmekteki lezzetten daha lezzetli bir şey olamaz.)

Şüphede ola ihvânı gücendirmek inkıtâ'-ı meveddeti mücibdir.

(Şüpheden dolayı kardeşleri gücendirmek, sevginin tükenmesine sebeptir.)

Dermeyān olunan ma'zereti kabūl itmek, dā'imā hüs-n-i zannında bulunmak, hūkūḡ-ı uhuvveti heder itmek vazā'if-i insāniyyedir.

(Ortaya konulan özrü kabul etmek, her zaman hüs-n-i zanda bulunmak, kardeşlik hukukunu ziyan etmemek, insanlık görevlerindedir.)

Mekr ü şekāveti i'tiyād idenler senden uzak olsun.

(Hileyi ve kötülüğü âdet edinenler, senden uzak olsun.)

İhvān-ı dīni dā'imā ziyāret it, iyilikde bulun, bezl ü ihsān it, izhār-ı fazīlet eyle.

(Din kardeşlerini her zaman ziyaret et, iyilikte bulun, bol bol ver ve ihsan et, erdemlilik göster.)

Kimseye zulm itme. Nef'-i 'āmı mü'eddī hālāta sa'y-i bīşümār it.

(Kimseye zulm etme. Umumun faydasına vesile olacak şeyler için çok gayret et.)

Bilür misiñ rızık ikiye inķısām ider: [39b] Birisi anı taleb idersin; dīgeri de seni taleb eyley, ayağıña gelir.

(Bilir misin, rızık ikiye ayrılır: birisi, onu sen istersin; diğeri, o seni ister, ayağına gelir.)

Oğlum dünyā dā'imā taqallübāta maşdardır.

(Oğlum! Dünya her zaman değışmelere/bir durumdan başka bir duruma dönmeye kaynaktır.)

Mücb-i nikbet ü inksār olan hālātdan mütebā'id ol.

(Kırgınlık ve talihsizliğe sebep olacak durumlardan uzak ol.)

Haḡ olan şeyi infāk it, dīgerleri için toplama.

(Hak/helāl olanı olan şeyi başkaları için harca ama başkaları için başkalarından toplama.)

Hāzır olan ile def'-i âmāl eyle, mevcūd ile zāhirde olmayan şeyleri istidlāl it. Çünkü umūr u mu'āmēlāt eşbāh u nezā'irden 'ibāretdir.

(Elindeki ile isteklerini gider, mevcut ile mevcut olmayan şeyler hakkında bir hükme var. Çünkü işler ve davranışlar birbirinin benzeridir.)

Zūni'meti tekfīr itme, büyük kabāhatdır.

(Nimet sahibine nankörlük etme, büyük kabahattir.)

'Özri kabūl it, naşīhat kabūl itmeyenlerden olma.

(Özür beyan edenin özrünü kabul et, öğüt anlamayanlardan olma.)

'Āḡıl olan 'ilm ü edeb ile itti'ād ider.

(Akıllı olan ilim ve edep ile söz alır.)

Ḥaqqı bil, refī' u vażī' herkesiñ ḥuqūqını edā it.

(Hakkı bil, güçlü ve zayıf herkesin hukukuna riayet et.)

Vāridāt-ı hümūmī gāzāyim-i cer u ḥüsn-i ta'yīn ile çıkar.

(Kalbe gelen tasaları, çekip sökmekle ve yerine güzel şeyler koymakla çıkar.)

A'māl-i ḥayra kaşdı terk iden cevri itmiş olur.

(İyi işler yapmayı amaç edinmeyen, zulmetmiş olur.)

Ḳanā'at pek iyi ḥakdır. Hased insān için şerr ü mefsedetdir.

(Kanaat/yetinmek çok güzeldir. Kıskançlık; kötülük ve bozgunculuktur.)

Ḥavf 'avākīb-ı beḳādandır.

(Korku, bekânın sonuçlarındandır.)

Ṭama' melāmeti mūcibdir.

(Açgözlülük, kınanmaya sebeptir.)

Şiddīk olan ḥuzūr u ğıyābında yeksāndır.

(Gerçek dost; yanında iken ve yanında değil iken farklı davranmaz, her zaman aynıdır.)

Hevā-yı nefsanī şerīk-i 'amādır.

(Nefsanī arzular, körün arkadaşıdır.)

Bir işde ḥayrat 'arız olur ise, tevakkūf itmek 'ayn-ı tevfiḳdir.

(Bir işte hayır/iyilik ortaya çıkarsa, o işe devam etmek, çok uygundur.)

Mūcib-i fevz olan ğam ne güzel olur.

(Esenliğe sebep olan sıkıntı, ne güzel olur.)

Selāmet şadākatdedir.

(Esenlik, hain olmamaktadır.)

[40a] Aşlı ğarīb olan revīşi olmayandır.

(Aslı garip olan, yolu/gidişi olmayandır.)

Şefīk sū-yi zann itmez.

(Şefkatli kişi, kötü zanda bulunmaz.)

Ḥaqqını tecāvüz ideniñ mezhebi dıyık olur. Ḥaddini bilen istifāde ider.

(Hakkını aşanın yolu, dar olur. Haddini bilen, istifade eder.)

Tekerrüm ahlāḳ-ı ḥasenedendir.

(Saygılı olmak, güzel ahlaktadır.)

Ḥayā her emr-i celīle sebep olabilir.

(Hayâ, her güzel işe sebep olabilir.)

- Eñ laṭīf libās libās-ı taḳvādır.
(En güzel elbise, takvâ elbisesidir.)
- Melâmetde ifrâṭ mûcib-i ḥazāndır.
(Melâmette aşırıya kaçmak, hüzne sebeptir.)
- Ṭama' insānîñ başîretini setr ider ise ḍalāl muḳarrerdır.
(Aç gözlülük, insanın gözünü kör ederse, sapkınlık kaçınılmazdır.)
- Başîr olan zātîñ da ḥaṭâda bulunduğı vâkı'dır.
(İleri görüşlü olan kişinin de hata yaptığı olmuştur.)
- Şerri te'ḥîr it. Saña iyi gelen şeyleri iḥsân it.
(Kötülüğü ötele. Sana iyi gelen şeyleri, başklarına bağışla.)
- Ebnâ-yı nev'ine büyük şeyler taḥmîl itme.
(İnsanoğluna büyük şeyler yükleme.)
- 'İtâbı çok eyleme, melûf olur te'sîr itmez.
(Çok azarlayıp kınama, alışkanlık olur, etki etmez.)
- Cühhâl ile hem-bezm-i ülfet olma.
(Câhiller ile dost meclisinde arkadaş olma.)
- Ḥarâmı men' itmek 'ayn-ı keremdir.
(Haramı/günahı engellemek, iyiliğin kendisidir.)
- Kibr iden fezyyâb olamaz.
(Kibirlenen, feyiz bulamaz.)
- 'İffet ni'metdir, kıllet[i] zilletdir.
(Namus/dürüstlük nimettir, bunun azlığı alçaklıktır.)
- İḳtişâd yûsr ü sühûleti mü'eddîdir.
(Kanaat, zenginlik ve rahata vesiledir.)
- Birrü'l-vâlideyn kerâ'im-i ṭabî' atdandır.
(Anne babaya iyilik, yaratılışın güzelliklerindedir.)
- 'Âḳıl olan tecârîb ile istikmâl-i nefis ider.
(Akıllı kişi, tecrübelerle nefsinin kusurlarını giderir.)
- Resûl tercümân-ı 'aḳldır.
(Peygamber, aklın tercümanıdır.)
- İḥtilâf ile îtilâf ḥâşıl olamaz.
(Ayrılık yaparak birlik olmaz.)
- Mezzâḥ mûcib-i ḥıffetdir.
(Şaka/komiklik, vakarsızlığa sebeptir.)

Harīṣ dā'imā maḥrūmdur.

(Çok hırslı kişi, istediklerinden her zaman mahrumdur.)

Re'sü'd-dīn ḥüccetü'l-yaḳīndir.

(Dinin başı, kesin delildir.)

Tamām-ı ihlāṣ ictinābdur.

(İhlâsın/dinî vazifelerde samimiyetin tamamı, günahlardan kaçınmaktır.)

Maḳālīñ ḥayrlısı ef'āl ile taṣdīḳ olandır.

(Sözün güzeli, davranışlar ile tasdik edilendir.)

Selāmet istikāmet ile ḳā'imdir.

(Esenlik, dürüstlük ile devam eder.)

Du'ā miftāḥ-ı raḥmetdir.

(Duâ, rahmetin anahtarıdır.)

Ḳable't-ṭarīḳ ihtiyār-ı refīḳ it, meskenden evvel de [40b] cārı nazar-ı diḳḳate al.

(Yoldan önce yol arkadaşını seç, evden önce komşunu seç.)

Saṅa 'özü dermeyān ideni ḳabūl it, 'afv eyle.

(Sana özür bildireni kabul et, affet.)

Mekrde olan Şeye vāṣīta-yı teblīḡ olma.

(Hilede olan Őeyin, hedefine ulaşmasına araç olma.)

Her Őeyiñ aḥsenini intiḥāb u i'tiyād it.

(Her Őeyin en güzelini seç ve bunu âdet edin.)

Sözi mikdārından ziyāde uzatma.

(Sözü, gereğinden fazla uzatma.)

Herkesin saṅa inṣāfından evvel sen nefsini ṭarīḳ-ı inṣāfa sevk [it].

(Herkesin sana insaf etmesinden önce; sen, nefsini insaf yoluna sevk et.)

Müşāvere-yi nisvāndan ihtirāz it; anlar ezhār-ı beyt olsa bilir, ḳahramān-ı zamān olamaz.

(Kadınlarla istiṣare etmekten kaçın; onlar, ev çiçeklerini konuşsan bilir ama zamanın kahramanı olamaz.)

Saṅa mensūb olanlara dā'imā iḥsān it, anları edeb ile ittiṣāf itdir, her ḳuşūrları üzerine mu'āḥaze itme, 'afv it.

(Sana baḒlı olanlara her zaman iyilik et, onları edep ile vasıflandır, her kusurları üzerine tartışma, affet.)

'Aṣīretīni dā'imā luṭf u iḥsāna müstaḒraḳ ḳıl, derecelerine göre anları tatyīb eyle.
(Aṣiretini her zaman lütuf ve iyiliğe boḒ, derecelerine göre onların gönlünü hoṣ et.)

Şu 'übât-ı umürda mu'âvenet göster.
(Zor işlerde yardım et.)

Dünyâda nokta-yı nazârın hayr u sa'âdete mun'a'tıf olsun. Vesselâm.
(Dünyada bakış açın iyilik ve mutluluğa doğru olsun. Vesselâm.)
Sene 1319 Şevvâl 25

Bahriye mektûbcısı mütercimi Hâliş Beg taqdimiyle Tercümân-ı Hâkîkat'den
Derviş Ahmed Beg yedinden aHz

Muharrir-i fakîr 'asker-i şâhâne tabur kâtiblerinden ve tarîkat-ı Nakşbendiyî'î-
Kâdiri dervîşânından Cemâleddîn 'Alî derKonya Akszarayî 'an mahalle-yi Sübül

3. Sonuç

Mecmûalar incelendikçe Türk kültürü ve edebiyatına dair başka kaynaklarda bulunmayan birçok eser, risâle, bilgi, belge vs. gün yüzüne çıkmaktadır. Bunlardan birisi de İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Koleksiyonu'nda OE Yz 0786 05 numarasıyla kayıtlı dînî-tasavvufî mecmûa içerisindeki "İmâm 'Alî Kerremallâhu vechehu Hzretlerinin Mağdûmları Cenâb-ı Hanefiyye'ye Nasâyihi-i Celîlesi" başlıklı risâledir. Yaptığımız katalog taramalarında bu ya da benzer başlıklı bir yazmaya rastlanmamıştır.

Bu risâlede, Hz. Ali'nin, oğullarından Muhammed b. Hanefiyye'ye bazı nasihatleri bulunmaktadır. Hayatı hakkında kaynaklarda sınırlı bilgi bulunan Muhammed b. Hanefiyye'ye karşı Hz. Ali, nasihatlerinde gözümün nuru, hayatımın ruhu, Allah'ın lutfu gibi aşırı sevgi ve şefkat ifade eden hitaplar kullanmıştır. Hz. Ali, oğluna ilk öğüdünün, takvâ olduğunu belirterek öğütlerine başlar. Bu, ona göre takvanın ne derece önemli olduğunu göstermektedir. Yedi varaklık bu mensur pend-nâmede/nasihat-nâmede hususen Allah'ın emirlerine uyarak akli ve gönlü aydınlatmak, her zaman doğruluktan yana olmak, her zaman iyilik için çalışmak, hile ve tuzak kurmaktan kaçınmak, insanı kötülüğe sevk edecek şüpheli şeylerden dahi uzak durmak, hakkı ve adaleti ortaya çıkarmak noktasında çok hassas olmak, sıkıntılara sabretmek, saadet ve huzuru kazanmak için gayret etmek, önceki insanların hayatlarından tecrübe edinmek ve dünyânın fânî, âhiiretin bâkî olduğunu her zaman hatırlamak konuları tekrar edilmiştir.

Mecmûada bu nasihatlerin kaynağına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece mecmûanın mürettibi Cemâleddin b. Ali, risâlenin ketebe kaydında bu nasihatleri *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinden Derviş Ahmed Bey'den aldığını belirtir. Katalog taramalarında bu risâlenin başka bir nüshası da şimdilik tespit edilememiştir. Bu sebeple sözkonusu nasihatlerin Hz. Ali'ye âit olup olmadıklarına dair sağlam bir bilgi-belge tespit edilememiştir. Bu nasihatler Hz. Ali'ye âitse, ya onun ya da oğlu Muhammed b. Hanefiyye'nin vasıtasıyla günümüze ulaşmış olabilir. Öğütler, Türkçe olduğu için Arapça ya da Farsça bir eserden tercüme olması muhtemeldir.

Sonnotlar

1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Koleksiyonu'nda OE Yz 0786 05, vr.40b.
2. A.g.y., vr. 34a
3. Ceyhun Ünlüer, Muhammed Hanefiyye Cengi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010, Ankara.
4. Muhammed b. Hanefiyye hakkında geniş bilgi için bakınız: Sayın Dalkıran, "Muhammed b. El-Hanefiyye ve Adına Oluşan Fırkalar", Dini Araştırmalar, C. 7, S. 19, Mayıs-Ağustos 2004, s. 139-158.
5. Doğruyu emretmek ve kötülükten nehyetmek.
6. Dilediği şeyleri mutlaka yapandır. Burûc/16.
7. Bir işin hayırlı olup olmayacağını bilmek için, abdest alıp istihare namazı kılıp istihare duası ettikten sonra uykuya yatma.

Kaynakça

- Cemâleddin bin Ali. (1902). *Keşkül-i Mutasavvıfa ve Resâ'il-i Pirân-ı Sâ'ire-yi Muḥakkıkîn*. İBB Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Koleksiyonu OE Yz 0786 05.
- Dalkıran, Sayın. (2004). "Muhammed b. El-Hanefiyye ve Adına Oluşan Fırkalar". *Dini Araştırmalar Dergisi* 19,139-158.
- Öz, Mustafa. (2005). "Muhammed b. Hanefiyye". *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.30, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s. 537-539.
- Ünlüer, Ceyhun. (2010). *Muhammed Hanefiyye Cengi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.